

Finansdepartementet

Ekonomiska avdelningen,
Enheten för ekonomisk-politisk analys
103 33 Stockholm

Stockholm 2020-05-19

Er referens: Fi2020/00727/E4

Remissyttrande

Betänkandet Långtidsutredningen 2019

Skattebetalarnas Förening har beretts möjligheten att kommentera Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65). Långtidsutredningen är ett gediget och omfattande betänkande som tillsammans med sina åtta bilagor omfattar cirka 1 500 sidor. Temat för årets långtidsutredning är jämlikhet, som analyseras brett över flera områden och utifrån olika perspektiv. Varför ojämlikheten ökat och scenarier över utvecklingen de närmaste 15 åren lyfts också i utredningen.

Sedan utredningen presenterades den 16 december har världen drabbats av covid-19-pandemin som framtvingat nedstängningar av länder med oöverskådliga konsekvenser för såväl världsekonomin som svensk ekonomi.

I dagsläget är det ingen som vet vare sig hur lång eller djup den ekonomiska krisen i kölvattnet av coronaviruset kommer att bli. Enligt Konjunkturinstitutets senaste prognos (1 april) beräknas svensk BNP falla med 7 procent innevarande år, och allt pekar på en djup lågkonjunktur. Coronakrisen får därmed effekter på såväl Långtidsutredningens framtidsanalyser som på tänkbara policyförslag som baseras på dem.

Skattebetalarna väljer i detta remissvar att lämna övergripande synpunkter på huvudbetänkandet. Vårt fokus är skatteorienterat då utredningens analyser kan komma att underblåsa debatten om att ökad jämlikhet och omfördelning uppnås genom höjda skatter, inte minst på kapital och höjda transfereringar. Det riskerar att leda till en debatt som handlar mer om hur välstånd ska fördelas än hur det skapas, vilket enligt vårt förmenande vore olyckligt.

Ekonomisk ojämlikhet

Inkomstklyftorna i Sverige har ökat sedan 90-talet. Mellan 1995 och 2017 har ginikoefficienten ökat från 0,23 till 0,32 (en ökning med 40 procent). Men i förhållande till andra europeiska länder har Sverige en relativt jämn inkomstfördelning och klyftorna är fortfarande små jämfört med de flesta OECD-länderna. Detta belyses även av utredningen. Detta medför att mycket små reella förändringar ger en stor procentuell förändring. Jämförelseåret 1995 är också ett år som präglas av sviterna efter 90-talskrisen. Enligt utredningens basscenario väntas ginikoefficienten öka från 0,32 till 0,34 under 2017-2035 (knappt 6 procent), vilket är betydligt mindre än förändringen mellan 1995 och 2017.

Inkomstspridning, eller ekonomisk ojämlikhet, mellan olika typer av hushåll mäts vanligtvis med måtten *ekonomisk standard* eller *ginikoefficienten*. Båda metoderna baseras på hushållens samtliga inkomster,

efter skatter och transfereringar. Men det finns brister. Exempelvis fångas inte andra omfördelningseffekter upp som sker via den skattefinansierade välfärden, som skola och sjukvård. När värdet av välfärdstjänster beaktas minskar inkomstskillnaderna i ginikoefficienten med 20 procent enligt utredningens egna siffror. Det är även viktigt att beakta att den också påverkas av konjunkturen. Drabbas ett land av en ekonomisk kris eller lågkonjunktur sjunker den och ökar med stark konjunktur.

Det är viktigt att framhålla att alla inkomstgrupper i Sverige har fått en ökad ekonomisk standard sedan 1995. Och precis som Långtidsutredningen anför beror de växande klyftorna inte på ökade löneskillnader utan på ökade kapitalvinster, bland annat som en följd av stigande bostadspriser, aktiekurser och ökade utdelningar i fåmansbolag.

Därtill har inkomsttillväxten varit kraftig i den yttersta toppen av inkomstfördelningen och långsammare i den nedersta delen. Fyra av tio personer av dem som tillhör denna topprocent, vars inkomster ökat mest, gör, enligt regeringens *Fördelningspolitiska redogörelse 2018*, ett tillfälligt gästspel tack vare mycket höga inkomster ett enskilt år. I denna grupp är personer över 65 år, som sålt sin bostad och realiserar en värdeökning som byggts upp under decennier med både stigande fastighetspriser och inflation, kraftigt överrepresenterade. De flesta blir inte rikare eftersom de i regel måste köpa en ny bostad. Endast en tredjedel av den översta procenten i inkomsttoppen är varaktiga toppinkomsttagare. De senaste åren har ungefär två tredjedelar av topprocentens kapitalvinster kommit från fastighetsrelaterade transaktioner, och resterande del från avyttringar av finansiella instrument.

I den nedersta tiondelen av inkomstskalan beror den långsammare inkomsttillväxten bland annat på att transfereringar utgör en större andel av inkomsterna (justeras efter prisutvecklingen medan reallönerna ökat snabbare). Här spelar även den demografiska strukturen in. I gruppen finns unga studerande och allt fler utrikesfödda. Många utrikesfödda har stora svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden vilket medför att det stora flyktingmottagandet, åtminstone på kort sikt, bidrar till ökade klyftor.

Den allvarligaste klyftan i samhället är mellan de som har jobb och de som saknar jobb. Att höja ersättningsnivåer och bidrag hotar arbetslinjen, om skillnaden mellan att arbeta och leva på bidrag blir för liten. Precis som *respektavståndet* mellan de som har jobbat och de som inte gjort det, är detta respektavstånd lika viktigt för de som arbetar, och påverkar hela ekonomin.

Långtidsutredningen slår fast att det både finns utredningar som visar på att minskade klyftor leder till högre tillväxt men också det motsatta. Forskning visar att relationen varierar beroende på landspecifika förhållanden. Det är exempelvis en väsentlig skillnad på hur klyftor påverkar tillväxten i ett rikt demokratiskt land med små klyftor jämfört med ett fattigt, odemokratiskt dito med stora klyftor. Mycket litet talar för att Sveriges tillväxt skulle öka genom att minska våra redan små klyftor. Däremot talar mycket för motsatsen – att något vidgade klyftor kan bidra till ökad tillväxt.

Utmaningar

I kölvattnet av globaliseringen och svensk invandringspolitik är det nästan omöjligt att inte inkomstskillnaderna skulle öka. Den stora invandringen till Sverige, framförallt 2015, sätter stor press på svensk ekonomi och är en betydande orsak till de växande klyftorna. Idag är en femtedel av befolkningen utrikesfödd jämfört med drygt 10 procent år 2000, och av Sveriges invånare är var fjärde utrikesfödd eller har utrikesfödda föräldrar.

Att det tar lång tid att komma in på arbetsmarknaden avspeglas i att personerna i nedersta inkomstdecilen fastnar i bidrag istället för att påbörja en klättring. Det medför att skillnaden i sysselsättningsgrad bland inrikes och utrikes födda är mycket stor. I Sverige tar det cirka nio år innan hälften av dem som flyktinginvandrat har kommit i arbete. Arbetslösheten för utomeuropeiskt födda är över 50 procent. Detta är ett politiskt misslyckande.

Utrikesföddas etablering på arbetsmarknaden är en viktig del av integrationen och har stor betydelse både ur ett samhällsperspektiv och ur ett individuellt perspektiv. Det krävs kraftfulla åtgärder för att få våra nya invånare i arbete. Det handlar bland annat om bättre validering av kunskaper, men också om snabbare vägar in på arbetsmarknaden och sänkta skatter på låga inkomster för att det ska bli lönsamt att gå från bidrag till arbete. Men skatterna behöver sänkas även på medelhöga och höga inkomster liksom på företagande. Bara genom att fler arbetar och driver företag kan vi få ekonomin att växa långsiktigt och stärka statsfinanserna. Skolan är ett viktigt verktyg för att ge likvärdiga förutsättningar för såväl inrikes som utrikes födda.

Det finns allvarliga problem relaterade till stora klyftor som inte i första hand är ekonomiska, som inte behandlas i utredningen; konsekvenserna av utanförskap i form av ett framväxande skuggsamhälle, skjutningar och ökad kriminalitet.

Långtidsutredningen belyser också att välfärdstjänsterna vård, skola och omsorg bidrar till en mer jämlik fördelning av samhällets resurser. Men välfärdstjänsterna är satt under en hård demografisk press som ökar både efterfrågan och kostnaderna. En rekordsnabb befolkningstillväxt tillsammans med en snabb ökning av grupperna unga (0-19 år) och gamla (65+) medför att befolkningsstrukturen förändras i majoriteten av landets kommuner. Det medför att kostnaderna kommer att skjuta i höjden. Kostnaden för ett barn är ungefär fyra gånger högre än för en person i yrkesverksam ålder, och för en person över 80 år nära tio gånger högre. Samtidigt minskar andelen i yrkesverksam ålder, vilket innebär att lägre skatteintäkter ska betala de växande kostnaderna för unga, men framför allt för gruppen över 80 år, som ökar allra snabbast. Enligt utredningen kan Sverige klara att finansiera de ökade behoven av välfärdstjänster, men framhåller personalförsörjningen som ett stort problem för kommunerna och att det kommer behövas en nettoökning på nära 180 000 personer till 2035.

Ett annat stort problem för Sveriges framtida välstånd och möjligheter att klara välfärdens utmaningar och öka jämlikheten, är den svaga produktivitetstillväxten i ekonomin. BNP per invånare är ett mått på ett lands välstånd. Allt annat lika, innebär högre BNP per invånare högre inkomster och skatteintäkter. Det finns flera faktorer som påverkar BNP per invånare, men i slutändan handlar det om hur mycket befolkningen arbetar och hur produktiva de är. Trots högkonjunktur har tillväxten i BNP per invånare de senaste åren varit näst in till obefintlig. Och i år, till följd av coronakrisen, kommer den bli kraftigt negativ. Kraftfulla tillväxtreformer är därför mer angeläget än någonsin.

Skärpt kapitalbeskattning skulle i realiteten öka ojämlikheten

En hårdare kapitalbeskattning kan statistiskt öka jämlikheten, men skapar problem snarare än löser dem. Dels för att de svenska kapitalskatterna är relativt höga i en internationell kontext, men inte minst för att konsekvenserna av en hårdare beskattning riskerar att förvärra problemen och göra Sverige fattigare. Klyftorna kan enbart bekämpas genom en politik som stärker svensk konkurrenskraft, gör att fler kommer i riktiga jobb och en bättre integration.

Avskaffandet av arvs- och gåvoskatten samt förmögenhetsskatten (2004 respektive 2007) har bidragit till ökade klyftor eftersom kapital i större utsträckning stannar i Sverige. Under 70- och 80-talen flydde entreprenörer i Sverige och kapital strömmade ut för att investeras utomlands. Därför avskaffades dessa skatter och framgångsrika företagare och kapital kom tillbaka och beskattas därmed också här. Att återinföra dessa skatter skulle skada svensk ekonomi och göra oss alla fattigare. Att några i den yttersta toppen blir rikare måste ses som positivt, särskilt som det gynnar tillväxten och skatteintäkterna.

Bidrar "rika" med för lite i skatt? Det är en värderingsfråga, men fakta visar att tiondelen med de högsta inkomsterna finansierar mer än en tredjedel av den offentliga sektorn och de 20 procenten med högst inkomst står för nästan hälften av alla skattebetalningar¹.

¹ https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/talangjakten-och-marginalskattenpdf_678487.html/BINARY/Talangjakten%20och%20marginalskatten.pdf

Förbättringarna av skattereglerna för fåmansbolag 2006 (3:12-reglerna) har varit bra, även om Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) beräknar att kommunerna förlorat åtta miljarder i förskjutning av inkomst- till kapitalbeskattning. Under många år gjorde företagen inga eller små vinster, men sedan reformen har företagen haft incitament att både öka utdelningar och lönesummor vilket skapat nya jobb och ökat skatteintäkterna. Det har även stärkt incitamenten för att starta och driva, utveckla företag.

Höjda kapitalskatter skulle hämma sparande, risktagande och investeringar, och framför allt jobbskapande och tillväxt. Något som i sin tur minskar möjligheterna att finansiera omfattande välfärd och bedriva fördelningspolitik.

I debatten ses allt för ofta skattehöjningar som den enda lösningen för att stärka vår gemensamma välfärd. Så också för att utjämna ojämlikhet. När väl en skatt sänks sker det ofta på bekostnad av att en annan höjs. Det innebär ett skruvande i olika skatter med utgångspunkten att bibehålla det totala skattetrycket i ekonomin, som är ett av de högsta i världen. Sänkt skattetryck likställs med försämringar inom vår gemensamma välfärd. Det är hög tid att tillämpa ett nytt synsätt. För att frigöra mer resurser till välfärden behöver effektiviteten öka och varje skattekrona används på rätt sätt, till rätt saker. Då kan skatterna sänkas, men inkomsterna till det offentliga – genom en växande ekonomi – öka.

Historien visar att sänkta skatter inte behöver leda till minskade skatteintäkter, precis som höjda skatter inte alltid ger de ökade intäkter man räknar med. De stora skattesänkningarna under regeringarna Persson och Reinfeldt, perioden 2000-2012, resulterade i ökade reala skatteintäkter, minskad skuldsättning i den offentliga sektorn och ökade resurser till vård, skola och omsorg. Detta framgår i en rapport från Svenskt Näringsliv 2014². Från år 2000 ökade resurserna till välfärdsåtagandena oavsett om resurserna mäts i förhållande till BNP eller i kronor justerat för inflationen. Studien visar att skatteintäkterna sedan år 2000 ökade realt med 260 miljarder kronor till 2012, samtidigt som skattetrycket, skatternas andel av BNP, sjönk med nästan 7 procentenheter, från drygt 50 till 44 procent.

Fler i jobb – inte höjda skatter

Lösningen för minskad ojämlikhet handlar om reformer som stärker Sveriges konkurrenskraft och tillväxtpotentialer, som ger fler investeringar och skapar fler företag och jobb. Där spelar effektivt utformade skatter på konkurrenskraftiga nivåer en central roll. En viktig nyckel till ökad jämlikhet är också en kraftfull integrationspolitik som kortar tiden till arbete, och en skola med hög kvalitet för alla.

Då krävs att det offentliga prioriterar det verkligt gemensamma. Dels för att skapa utrymme för sänkta skatter, men också för att statens och kommunernas kärnuppgifter ska kunna lösas. Verklig jämlikhet är att skapa så lika förutsättningar som möjligt. Därför är det oacceptabelt att vi trots ett av världens högsta skattetryck ser brister, framförallt i skolan och i brottsbekämpningen, som bär en tydlig social prägel. Det är Sveriges stora ojämlikhetsproblem.

Skattebetalarnas Förening

Christian Ekström
Vd

Sofia Linder
chefekonom

² https://www.svensktnaringsliv.se/migration_catalog/hojda-eller-sankta-marginalskatterpdf_585928.html/binary/Hojda%20eller%20sankta%20marginalskatter.pdf